

A TORDAI UNITÁRIUS KÖZÉPISKOLAI ÉPÜLET UJRA ÉPÍTETÉSÉNEK TÖRTÉNETE.

Az Egyházi Képviselő Tanács 92—1864. sz. márt. 13-án Székely Elek felügyelő gondnokhoz címzett leiratában az iskola épületének régi időtől fogva roskadozott állapotban létele, különösen pedig egyik részének csaknem használhatatlanná válása folytán kinyilatkoztatta, hogy az építés szükséges, s e célból az előleges lépéseket haladéktalanul meg kell tenni. S kijelenti azt is, hogy tordai iskolánk megépítése költségeinek fedezésére nincs más forrás, mint aranyos-tordaköri és küküllőköri ekklézsiáinknak — mint a melyeket ezen iskolánk sorsa, könnyen használhatóságánál fogva is, inkább kell, hogy érdekeljen — buzgósága, a nevelés fontos és szent ügyéért való áldozatkészsége és a néhai Jobbágy András kedves emlékezetű atyánkfia által tordai iskolánk számára hagyományozott tömeg. Egyszermind az E. K. Tanács egy építető bizottságot nevezett ki, Székely Elek elnökle alatt, Albert János, Szigethi Cs. Sándor, Tóth Károly, Veress Lajos, Csegezi Tamás, Csegezi László, Csép Tamás, Gál Miklós, Nagy Lajos, Pataki László, Rákosi István, Rédiger Árpád, Bosla Ferencz és Zsakó János személyükben, a mely bizottságnak kötelességévé tétetett, hogy fontolóra véve az építésre felhasználható eszközöket, készíttessen egy oly előleges tervrajzot, mely az iskola mostani helyiségén, a volt rectori szállással kapcsolatban, időközönként felépíthető legyen és az iskola népességi szükségének megfeleljen. Ezen kívül a bizottságnak kimutatást kellett készíteni arról, hogy az egyes ekklézsiák mennyi pénzzel, kő-, mész-, téglá-, fa-, vagy másnemű anyaggal járulhatnak az iskola megépítéséhez. S mind a tervrajz, s mind a kimutatás felterjesztendő volt az E. K. Tanácshoz jóváhagyás végett. Végül felhívja az E. K. Tanács a felügyelő gondnokot, hogy a bizottság Tordán és Tordához közel lakó tagjai az előleges lépéseket tegyék meg, s az összes bizottság előtt álljanak elő kész tervvel.

Az egyházi Főtanács pedig 41—1864. sept. 5-én hozott végzésében a teljes bizottság összeülésekor az elnökséggel Főtiszt. Kriza János püspök urat bízta meg és leküldötte az igazgatóságnak felszedés és az építésre fordítás céljából a küküllőköri, torda-aranyosköri és tordai kamathátralékosok (conferensek) névsorát 1918 frt 60 kr kamathátralékkal; mint szintén azt is megrendelte az E. K. Tanács, hogy a szindi Jobbágy-féle jószág évi haszonbérének egy része fordíttassék az építésre.

Ezen előleges intézkedések folytán a bizottság munkához látott és nagy tevékenységet fejtett ki; különösen annak elnöke, Székely Elek lankadatlan buzgalmu volt; számtalan levelet irt, unszolt, buzdított, kért, könyörgött és perlekedett; s minden nehézségek ellenére, a melyek nem voltak kevesek, oda vitte a dolgot, hogy az 1865-ik évben az építésnek több mint fele befejezést nyert. Torda városa tanácsához és választott esküdt közönségéhez kérést adott be az építéshez megkivántató mésznek a város nagy erdején leendő kiégetése tárgyában, a mely kérésére érkezett válasz bizonyoságot tesz Torda városának a nevelés ügye iránt mindig tanusított buzgóságáról és áldozatkészségéről és méltó hogy azt itt habár részben is közöljem. A válasz így hangzik: „Mégfontolva azt, hogy a helybeli középiskola a város fiai neveltetésük és kiképeztetésükre minden vallásfekezeti különbség mellőzésével mily jótékony szolgálatokat tett eleitől fogva — s hogy felsőbb tanodákba szándékozó fiai e városnak — kiképeztetésükre az alapot abban, mint jól rendezett tanintézetben nyerhetvén meg, egy ily intézetnek bírása a jövő nemzedék képzésére mily nagy beccsel bíró egy kincs, s mégfontolva, hogy a nevelés érdekében hozott áldozatokkal magán érdekeink mellett a haza és nemzet iránt is tartozó kötelességet rovunk le — ezen közvetlen közelünkben levő becces kincznek oltalmazásához és fentartásához — a kitelhetőknben járulni a községi gyűlés egyértelműleg lelkesedve elhatározta s e szerint a szándékoló építéshez megkivántató mésznek a város nagy erdején és azon vágatandó fával leendő égettetését meg is engedi, egyszersmind értésül adja a gyűlés a gondnoksnak azt is, hogy a nevelés érdekének beccse felőli meggyőződésénél fogva a tervbe vett építés elősegítéséhez annak idejében még más uton is minden kitelhetőkkal járulni, önkéntesen nyilvánult egyhangu akarral elhatározta.“

A város lelkes példája jó hatással volt egyesekre is. A nevelés szent ügye iránti buzgalomtól vezetette Székely Elek, Bogdánfi Dániel, Szentpéteri János, Szentpéteri ns. János, Harmath Kristóf, Timbus József, Osztján testvérek, Fekete Ferencz, Nagy Imre, Korodi Klára, Nagy Imréné irásban kötelezték magakat, hogy az építés költségeinek fedezéséhez 390 frttal járulnak s kötelezettségüknek a legnagyobb készséggel és pontossággal eleget is tettek.

1864. nov. 10-én teljes bizottsági ülés tartatott Kriza János elnöksége és Székely Elek tollvitele mellett, a midőn a felügyelő gondnok előterjesztette, hogy azon évi ápril hó 17-én a helybeli bizottsági tagokkal és Horváthi József építésszel előleges értekezletet tartottak, a mikor tekintettel arra, a) hogy az isk. épület által a templom világa el ne vétessék; b) hogy a régi rectori ház fenmaradása és az új épületbe befoglalása mellett is, az épület szilárdságára számítani lehessen; úgyszintén arra is, c) hogy az épület részenként és időközönként felépíthető legyen: abban állapottak meg, hogy az épület földszinti legyen és a régi három szobává alakított rectori házon kívül még 13 új szobát foglaljon magában. Az új épület a régi rectori ház déli oldalához ragasztva, az utcától kezdve nyugat

felé nyuljon 30 öl hosszúságra, az utca felől legyen egy 6 öl hosszú, 3⁰⁴'6'' szélességű diszterem. S ettől nyugotra 6 egyenlő szoba oly nagyságban, hogy egy-egy szobában 8 ágy kényelmesen eltérhessen, és mégis a szobák déli részén hagyandó két-két ablak előtt tágas asztalhely maradjon. Ezen 6 szobán alól a szeglet szobáig legyen egy öl szélességű lejárás a délfelöli udvarra; a szeglet szoba 3⁰⁴'6'' négyszögben legyen; innen az épület fordítottassék északra s egymás végtiben legyen még 5 szoba nyugatra néző két-két ablakkal és oly terjedelemmel, mint az előbb említett 6 szoba. Az épületbe a bejárás legyen a czinterem felől, ott, a hol most is van a bejáró utcaajtó. A régi rectori ház és a czinterem kőfala közti köz az épületbe foglaltassék be és vétessék fedél alá. Ezen porticus hossza legyen 4⁰⁵'6'' és ebből induljon ki az épület templom felőli részét körülfogó tornác, mely a diszterem ajtajáig 1⁰²' széles legyen, itten forduljon nyugati irányban 19⁰ hosszúságban, honnan észak felé fordulva 14⁰ hosszúságban 1⁰ szélességű legyen. E szerint az épület szélessége, külső világát mérve minden oldalról 5⁰⁴' lesz, következésképp egyenlő magasságu, rendes állásu fedelet fog nyerni mindenik oldal. Az új szobák pádimentuma legyen egyenlő magasságu a régi rectori házból átalakított szobák padimentumával. Végül a régi rectori házat 2''-kal feljebb kell emelni, hogy az ujjakkal legyen egyenlő magasságu.

Ezek szerint megállapodva az előértekezlet megbizta a már nevezett építész, hogy a tervet készítse el. A ki a megbizatásnak eleget is tett, a költségvetést elkészítette 15461 frt 43 kr előiránnyal.

Az épület három részben időközönként épülne fel, 1865-ben 6 szoba, 1866-ban öt és később a körülményekhez képest szintén 5. Az évi építési költséget 5000 frtban állapították meg. Azután elősorolta a felügyelő gondnok, hogy az első évi építéshez, mintegy 3660 frt 32 ⁰/₁₀ krt várhatnak be és azon reményét fejezte ki, hogy ha Torda városa esküdt közönségének példáját több erkölcsi testület is követi, a kő-, tégl-, mész-, tölgyfa-, vasszegek- és kapcsok-, vectura- és kézimunkában meg lehet nyerni 4514 frt 30 krt.

Ugyanezen gyűlésen indítványba hozta a felügyelő gondnok, hogy az épület eleibe, délfelől, a part erősítése végett húzassék egy kőfal, mely az épülettel haladjon párhuzamosan keletről nyugatra, s a fundamentumából kiásott föld fordítottassék az épület melyére feltöltésére. Indítványozta azt is a felügyelő gondnok, hogy minden az építésre vonatkozó adatok, adományok, bizottsági határozatok, levelezések és működések egy jegyzőkönyvbe vezetessenek be, a bizottság dolgainak evidentiában tartása s a kegyes adományok és áldozatok emlékének örök időkre fenmaradása tekintetéből. Adataimat e dolgozathoz én is az említett jegyzőkönyvből vettem és azt a jegyzőkönyvet, minthogy félbe volt szakítva, 1867. május 12-től kezdődőleg 1876. febr. 13-ig lemenőleg a levéltárban meglevő adatokból kiegészítettem.

A bizottság az előterjesztést minden pontjában elfogadta s meg-

határozta, hogy az építés ügye terjesztessék fel az E. K. Tanács eleibe. Az E. K. Tanács 315—1864. nov. 20-án kelt leiratában a felterjesztett tervet, költség-előirányzatot és intézkedéseket helyben hagyta, azon változtatással, hogy az alaprajzban levő kőtornácza főbejárattól csak az auditoriumig csinálendő, azontul pedig részint költségkimelés, részint a szobák elejének világosabbá tétele okából fatornáczzal pótlendő. Az építési anyagokra nézve örömmel vette tudomásul az E. K. Tanács a tordai nemes tanácsnak és választott esküdt közönségnek azt az áldozatkészségét, melynél fogva a nevelés fontos és szent ügyétől áthatva, készséggel megengedte a mésznek annyi mennyiségben, a mennyi az építés bevégezéséig szükséges, a város nagy érdekében való megégetését s erre nézve a szükséges mennyiségű fa megvágattatását; s hogy a tekintetben is biztosítást tett hogy a tervbe vett építés elősegítéséhez annak idejében még más uton is minden kitelhetőkkel járulni elhatározta; a miért a nemes tanácsnak a maga részéről is köszönetet küldött. Arról is értesíti az E. K. Tanács az igazgatóságot, hogy az erdészeti igazgatósághoz folyamodást nyújtott be, hogy a szükséges fenyőfa anyagok az építéshez ingyen adassanak a kincstári erdőből. A felügyelő gondnoknak pedig az iskola körül tanusított buzgó és tapintatos eljárásáért elismerését és méltánylását fejezte ki; az építető bizottságba a fennebb említettekén kívül kinevezte Ajtoni József és Májai István tagokat; s felkérte a bizottság egyes tagjait gyűjtő iverk tartása és kezelésére s általában a gyűjtés eszközzésére.

Mészégetésre a város nagy érdekében az ugynevezett „Veresskő alja“ jelöltetett ki, a hol a mészke nagy bővségben van; ugyancsak ott jelöltetett ki egy darab erdő is a mészégetéshez. Az erdő a közel levő falvak lakói nagyrészen kalákában vágták le. Várfalváról 30, Kövendről 31, Rákos- és Sinfalváról 30 favágó vett részt az erdő levágásában. Összesen mintegy 188 öl fa vágatott le, 8 katlan mész égettetett, a minek költsége az ingyen teljesített munkán kívül 443 frt 18 krt tett. A város által mész- és tégláégetésre adott fa értéke 500 frtra becsültetett.

Az építés 1865. május 15-én kezdetett meg, Schubert Péter kolozsvári kőműves-pallér vezetése alatt és tekintve a költséghiányt, melylyel az építés folyama alatt küzdeni kellett, elég gyorsan haladt, úgy hogy azon év szeptemberében az első évi építés bevégződött. És ámbár egyesek és testületek pénzzel, kézi- vagy szekér-munkával (vectura) meghozták áldozataikat az építésre, mégis hogy az építés fenn ne akadlyon, kölcsönhöz is kellett folyamodni. Az unitár. vallás-közönség pénztárából 3000 frt értékű papir vétetett fel kölcsön és adatott el 2039 frt 58 kr. készpénzért.

1866. január 6-án az építető bizottság felterjesztést tett az E. K. Tanácshoz, a mely felterjesztésben az építés ismertetéseül a következő főbb dolgok vannak megemlítve.

1. Megépítetett az iskola helyisége utca, vagyis napkeletfelőli részén a czinteremtől kezdve dél felé menőleg a bejáró folyosó, e mellett 3 szoba (a régi rectori házból átalakítva, a szegleten az auditorium

és ettől nyugotra menőleg három szoba, tehát összesen hét szoba és a part erősítésére az épület déli oldalával párhuzamosan menő kőfal. Ez épület hossza a keleti oldalon 13 öl 5 láb, a déli oldalon 16 öl, szélessége $6^{\circ} 3' 5''$. Az előlegesen megállapított és elfogadott tervtől a következő eltérések történtek:

a) A fundamentumot az ép föld megtalálásáig mélyebbre kellett ásni, mint a hogy tervezve volt, és így lett a fundamentum mélysége középszámítás szerint nem egy öl, hanem két öl és hat hüvelyk.

b) Az épület szilárdabbá tétele végett a falak 6"-kel vastagabbakra rakattak, mint a hogy a tervbe felvétellett.

c) A régi rectori házra nemcsak 2' magasságu kőfal rakatott, hanem 4' 6"; és az abból átalakított szobákat új stakaturákkal kellett ellátni, hogy az új szobákkal egyenlő magasságuak legyenek.

d) A kettős ablakok helyett egyes, de nagyobb ablakok alkalmaztattak.

e) Tölgyfa-kulcsok helyett az egész épület vaskapcsokkal kötött meg.

f) Észak felől kőtornác nem alkalmaztatott, hanem a fedél szilárdabbá tétele végett 6 kemény tölgyfaoszlop állíttatott fel.

2. Az építés költsége az ajándékba kapott építési anyagot s vecturák árait is pénzbe számítva teszen összesen 8240 frt 44 kr. o. é.

3. Készpénzüll kellett fizetni építési anyagokra és mesteremberekre 7146 frt 38 krt. Az egyesek és községek által ajándékozott anyagok, vecturák és kézi munkák megérnek 1094 frt 6 krt. A kettő együtt 8240 frt 44 kr.

4. Egyesek és testületek a következő anyagokkal vagy azok beszállításaival járultak az építéshez. A tordai unitár. ekklezsia adott 18 □ öl követ, értéke 162 frt. Kövend, Rákos, Várfalva ajándékoztak két-két szál tölgyfát. Csegez 50 véka meszet. M.-Szengyelből Murvai István küldött két szekér nádat. A tordaiak ingyen beszállítottak 165 szekér porondot, 94 szekér követ, 82 szekér téglát; a bágyoniak 21 szekér követ; a szindiek 19 szekér követ; a szent-mihályfalviak 11 szekér fát, 5 szekér téglát; a mészköiek 12 szekér követ; a sinfalviak 6 szekér meszet; a komjátszegiek 3 szekér követ; a kövendiek 3 szekér követ. Készpénzben ajándékoztak: a magas kormány épületfa helyett 500 frt; Kolozsvárról egyesek 455 frt; Tordáról egyesek 607 frt 61 krt; Toroczkóról egyesek 23 frt 56 krt; Bágyonból egyesek és az ekklezsia 15 frt; Kövendről az ekklezsia 10 frt; Szent-Mihályfalváról Dobos József 10 frt. Összesen 1621 frt 16 krt. Az ajándékozott építési anyagok és vecturák pénzértéke 1094 frt 6 kr. E szerint az összes ingyen munka és ajándékozás tesz 2715 frt 23 krt.

Az építés első részének befejezése után az igazgatóság arról kezdett tanácskozni, hogy miként lehetne az iskolai pénztár gyenge erejét oda emelni, hogy az építkezés fedezésére felvett s megfizetetlen adósságból kibontakozzék s a be nem végzett építkezés költségeit tovább is fedezhesse. E végből Székely Elek elnöksége és Vá-

radi Károly jegyzősége mellett feliratot intéztek az E. K. Tanácshoz, a melyben felfejtették, hogy az iskolai pénztárnokot naponként zaklatják az építésre felvett kölcsönök megfizetéséért; s hogy az épület szűk volta miatt jelenleg csak négy tanterem áll a tanítóság rendelkezésére s a mellett a régi épületek is sok reperálást kívánnak a nélkül, hogy ez által kellőleg lehetne segíteni rajtuk; felkéri tehát az E. K. Tanácsot, miszerint hatalmazza fel az igazgatóságot, hogy anyaszentegyházunk lelkileg buzgó s anyagilag tehetséges tagjai iskolánk, e szellemi intézetünk pártfogására és segélyezésére szólíttassanak fel.

Az E. K. Tanács a tőle kitelhetőt megtette; felhatalmazást adott az igazgatóságnak, hogy a főtanácsilag iskolánkknak adományozott restáns kamatokat per utján is felhajthassa, a minek az az eredménye lett, hogy az 1918 frt 60 kr. hátrálékból csak 678 frt 35 kr. maradt felvételen. Felhatalmazta az E. K. Tanács az igazgatóságot arra is, hogy a Küküllőkörben, Aranyos-Tordakörben és Kolozs-Dobokakörben lakó hitrokonainkat segélyezésre szólíthassa fel. Végül az 1868-ik évi zsinati beszédek árából begyűlt 77 frt 7 krt az iskolának ajándékozta az építési költségek törlesztésére.

Az igazgatóság az E. K. Tanács intézkedéseit hálás elismeréssel fogadta, Várad Károly igazgatót kinevezte segélygyűjtőnek és megbizta, hogy egy buzditó adakozó felszólítást fogalmazzon. S meghatározta, hogy Abrudbányára is adakozási könyvet fog küldeni Mózes András lelkész kezébe. De bár mennyire buzgolkodott is az igazgatóság az építés tovább folytatásán, azt az 1874-ik évig elkellett halasztania. Azonban ez idő alatt sem élt tétlenül, habár két igen buzgó tagját Várad Károlyt (1870-ben Kolozsvárra ment tanárnak) és Székely Elekét (1873-ban elhalt) el is vesztette. Székely Miklós indítványára kért adott be a városi kebeles polgárok gyűléséhez az iskola tovább építésére segélyadás iránt, és ez a testület, a mely minden szép és nemes ügyért való áldozatkészségének már oly számtalan jelét adta, nem utasította el az igazgatóság kérését sem, hanem a legnagyobb készséggel 1000 frtot szavazott meg iskolánk tovább építésére és a megszavazott összeget 1873-ban két részben ki is fizette. Ez idő alatt az iskolai pénztár is megkönnyebült az előbbeni építés alkalmával ránehezedett terütről, úgy hogy az igazgatóság 1873. nov. 1-én tartott gyűlésében eljöttnek látta az időt, hogy az iskola tovább építése és bekerítése ügyében az E. K. Tanácshoz feliratot intézzen. Feliratában felemlíti, hogy a régi fából épült szobák már annyira rossz állapotba jutottak, hogy azokban többé lakni az egészség kockáztatása nélkül lehetetlen; sok szülő más városba küldi gyermekeit, ha azok az új szobákban helyet nem kaphatnak. Az évenkénti javítások költségesek és céltalanok. Az iskola bekerítését a rend és jó erkölcsön kívül az egészségi szempont is megköveteli. A Jobbágy-féle hagyaték eladott részének árából az építés és bekerítés létesíthető. Az iskolának is van 1000 frt készpénze, Kelemen Benő is ajándékozott 300 frtos földtehermentesítési kötvényt: az építési faanyag az államtól kérés utján megnyerhető;

tehát semmi nagyobb akadály nincs, mely miatt az építés elhalasztassék.

E felterjesztésre tett válaszában 1874. jan. 2-án az E. K. Tanács az építés tovább folytatását megrendelte oly módon, hogy a Jobbágy hagyatékok eladott részeinek árából a vallásközönségnek ezen hagyatékokot terhelő követeléseit elégíttessenek ki, s az ettől fenmaradó összeg a Torda városától e célra kapott összeggel, Kelemen Benő által e célra tett 300 frt alapítvánnyal, haszonbérékből bejövő összeggel s más az építési célra nyiltható jövedelmi forrásokból nyrendő segélyvel együtt fordíttassék építésre; s ezekből az építés az előállítható pénzmennyiség erejéig tovább folytattassék, természetesen előre megállapítandó s az E. K. Tanács által jóváhagyandó terv és költségvetés szerint.

E leirat vétele után az igazgatóság megbizta Szigethi Sándor felügyelő gondnokot, hogy készíttessen építési tervet és költségvetést. Segély adásra módosabb és tekintélyesebb hitrokonaink közül felszólított mintegy 125-öt. Adományok gyűjtésére kinevezte és felkérte Albert János, Szigethi Sándor, Pálfi Károly, Rédigér Béla, Pápai József, Székely János, Fodor Mózes, Rédigér Árpád (Küküllőkörben) és Váradi Károly (Kolozsvárt) atyánkfiait. Ezekhez csatlakozott az ügy iránti buzgalomból Orbán Balázs hitrokonunk, ki az országgyűlési képviselőktől 82 fitot gyűjtött be iskolánk építési költségeire.

Az építési tervet és költségvetést Paulás Ignác mérnök készítette el 7717 frt 63 kr. kiadási előiránnyal. E terv szerint öt új szoba volt építendő. A meglévő épület keleti vagyis utczafeleli oldalának egyik része (a régi rectori házból átalakított három szoba) oly erős, hogy emeletet is megbirna, míg ellenben nyugotra menő szárnyoldal (4 új szoba), mely csak újabb időben lett hozzá építve, az emeletet nem bírja meg. Technikai szempontból ajánlatos és célszerű, ha az ujonnan építendő szárnyoldal ugy folytatatik, illetőleg hosszabbítatik meg, hogy ha a szükség kívánja arra még emeletet is lehessen építeni és fa helyett kőből készült folyosó-oszlopokkal legyen megerősítve. Négy szobának hossza és szélessége legyen egyenként 11° 4' 7", az ötödik vagy végső szoba hossza és szélessége pedig 19 öl. Az első építéskor a terv az volt, hogy az épület délkeleti szegletétől, vagyis az auditoriumtól nyugotra menőleg legyen 6 egyenlő szoba; ezeken alól a szeglet szobáig legyen egy lejárat a délfelőli udvarra; a szegletszobától forduljon az épület északra és itten egymás végtében legyen még öt szoba, összesen tehát 16 szoba. Ellenben az új terv szerint a meglévő szobáktól nyugotra menőleg egyenes irányban és azokkal összeköttetésben még csak 5 szoba volt építendő, úgy hogy e szerint a terv szerint a korábban tervezett 16 szoba helyett csak 12 lett volna. Azonban a hely fekvése miatt a végső vagy 12-ik szoba oly magasra emelkedett, hogy építés közben a tervtől eltérőleg jónak látszott az alá még egy szobát csinálni, így született meg a 13-ik szoba, a melyet alanti fekvése miatt általában pinczének neveznek, de a mely jó tanteremnek is.

A Paulás által készített építési tervezetet és költségvetést az

E. K. Tanács elfogadta és helybenhagyta. S megbizta az igazgatóságot, hogy a célbavett építkezést az elfogadott terv- és költségvetés alapján hajtsa végre. Megrendelte azt is az igazgatóságnak, hogy a várostól s még ha lehetséges, a megyétől is szerezzon be bizonyítványt az iránt, hogy a kérdésben levő építkezés mulasztthatatlan s az általános tanügy tekintetéből szükséges az iskola fentartása, hogy így e bizonyítványok alapján lehessen folyamodni a kormányhoz az építő faanyagok ingyen való kiszolgáltatásáért. A városi tanács, úgy a megye alispánja Miksa Elek készséggel adták meg a kívánt bizonyítványokat, állítván, hogy az unitár. középiskola Torda városa és nagyterjedelmű vidékére közművelődési, valamint nemzetiségi tekintetből jótékony befolyást gyakorol. Annak fennállását a városi és vidéki lakosság felekezeti különbség nélkül ohajtja. Az abban divatozó okszerű tanítás a fiatalságot a szülők csekély költsége mellett képessé teszi a tudományoknak felsőbb iskolákban elsajátítására. A bizonyítványoknak és azok alapján az E. K. Tanács kérésének az a fogantatja lett, hogy az állam félárban 267 drb gerendát, 800 drb léczet és 765 szál deszkát utalványozott ki a tordai faraktárból az építésre.

Az igazgatóság az építést házilag eszközölte, s a felügyelettel megbizta Szigethi Sándor felügyelő gondnokot és Májai István tanárt és pénztárnokot, a kik a kőmives-, ács-, és asztalos-munkákat kiadták szakembereknek. — Az építés 1874. jun. hó utolsó hetében kezdődhetett meg, mert az építés miatt már június 17-én megkezdődtek a vizsgák és aug. utolsó hetében már az ácsmunka is készen volt s így 1874. nyarán beveződött az építés; fenállott az épület úgy a miként ma is áll és bekerítettett részben hatalmas kőfalakkal, részben pedig deszka kerítéssel. Az építés költsége került 7217 frt 94 krba. Ez összeg törlesztésére az iskolai pénztár készlete nem volt elégséges, hanem kölcsönhöz is kellett folyamodni, felvétellett a tordai kisegítőből 3000 frt. A tordai kebeles polgárok, egyesek és testületek a „Keresztény Magvető“ 10-ik kötetében is közölt kimutatás szerint készpénzben adományoztak 2547 frt 75 krt. A rákosi ekklezsia ajándékozott 2 szál tölgyfát; Fekete Ferencz Tordáról egy darab tölgyfa gerendát; Luth Sámuel 1000 drb téglát, 900 drbot pedig 27 frt helyett 25 frtba számított. A tordaiak ingyen beszállítottak 184 szekér követ, 12 szekér téglát, 2 szekér porondot, 15 szekér fedélcserépet. A szentmihályfalviak 32 szekér követ; a rákosiak 15 szekér követ; a szindiek 6 szekér követ; a várfalviak 4 szekér követ; a kövendiek 2 szekér követ; összesen 243 szekér követ, 15 szekér fedélcserépet, 12 szekér téglát és két szekér porondot.

Az egész épület felépítése a 3 első szobán kívül, a melyek a régi rectori házból csak átalakítottak, került 15458 frt 38 kr. Azonban az épület mostani alakjában a környező kőkerítésekkel együtt szakértői vélemény szerint is megérne 30,000 frtot.

Még megjegyzem, hogy a régi isk. épület északi végén fenmaradt 3 szobát 1875-ben lerombolták s fájából 4 fás kamarát építettek.

S így sok áldozattal és fáradsággal felépült a szép és szilárd kőiskola épület, a melynek létrejöttét sokan ohajtották, de nem érthették meg, és a mely hivatva van századokig szolgálni a nevelés szent ügyét, a melyet a régi rozzant faépületek is oly hiven és hosszasan szolgáltak. Legyen hála az isteni gondviselésnek, hogy ezen mű létesítéséhez segédelmet adott és legyen áldott és tisztelt emléke azon buzgó és áldozatkész embereknek, a kik ennek felépítését szellemi és anyagi munkáikkal elősegítették. Legyen köszönet különösen Torda városa tanácsának és közönségének, a mely eme középiskolának becsét és fontosságát mindig úgy fel tudta fogni és annak fenntartására segélyét és áldozatát mindig oly készséggel, örömmel és bőkezűen hozta meg.

VARGA DÉNES.

lyeknek éltető lelke a valódi tiszta szeretet, a minek alapján ezek a vallásos kegyelet által megőrizve s az igaz buzgóság által megszentelve ma is gyakorlatban vannak.

Egy ilyen szokásos gyakorlatra, egy ilyen Isten iránti hálaünnep megszentelésére gyülekeztünk össze ide, ez alkalommal mi is k. ai! egy hálaünnep megszentelésére, melyet már az első testvérek Kain és Ábel is megtartottak, s melynek megtartására Izrael népének legelső vezére és törvényadó prófétája ily parancsolatot ad: A te mezei veteményed zsengéje aratásának ünnepét is megtartsad! Vajjon szebb és jogosan kötelezőbb parancsolatot adhatott volna-e Mózes az ő népének, mint ez? vajjon méltányosabb és igazságosabb kötelességet szabhatott volna-e népe eleibe, mint ez vala? Hiszen mi lehet nagyobb öröme, mi lehet méltóbb tárgya ünnepszentelésre a földmivelőnek, mint az az időpont, midőn egy lefolyt év fáradalmainak jutalmát s egy következő év mindennapi kenyerét csűrbe betakarítva láthatja?! Bizony méltó ez a megszentelésre, s ha megünnepelték ezt az ó világ népei, mennyivel inkább megillet ez ünnepszentelés minket keresztényeket, kik a Krisztus tudományának világosító szövétnekénél tisztán látjuk a mennyei atya jótéteményeit, látjuk az ő gondviselésének ezer nyomait s érezzük az ő kimondhatatlan nagy szeretetét, ama számtalan áldásaiban, melyekkel a földet évenként felékesíti és gyümölcsözteti, különösen pedig az aratásra megért s aranysárgán ringatozó buzakalászokban, melyekben oly édes atyai szeretettel nyújtja nekünk, testünk táplálására az életnek kenyerét.

Ezeket látva, tudva és érezve, midőn tapasztaljuk ez évben is az aratás gazdag áldásait, méltán gyujthatjuk fel hát szivünk oltárán a szeretet szent tüzét, s méltán vehetjük ma ajkainkra mi is a koronás dalnok hálaénekét: Uram, tenéked áldozom hálaadásnak áldozatával!

Most tehát k. ai! midőn mi aratási hálaünnepet szentelünk, áldozatot teszünk Istennek szent színe előtt, s ha mi nem testi vagy anyagi áldozatot, vagy éppen buzakévé hoztunk Isten eleibe, mint tevék azt hajdankori elődeink, vagy éppen a teremtés kezdetén élt testvérpár egyike, ez onnan van, mert idvezítő Jézusunk megtanított minket arra, hogy az Isten lélek s azért a kik őket imádni akarják szükség, hogy lélekben és igazságban imádják. És ha Jézus gyakran kikelt a korában is divatozó helytelen és czéltalan égő áldozatok ellen, mint ma is kikelt a tudomány némely korszerűtlen áldozatok ellen, de azért megengedte, sőt maga is gya-